

ชื่อเรื่อง : ป่าส้มแสง: นวัตกรรมจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ในพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืน และเป็นแหล่งรายได้เสริมของชุมชนบ้านป่าช้า ตำบลป่าตาล อำเภอนาตาล จังหวัดเขียงราย

ชื่อผู้วิจัย : นายรชตะ ไชยเมือง และ นางสาวรักติบูล จันทนุพาน

สาขาวิชา/คณะ : สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปีงบประมาณ : 2567

ระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัยปี : พฤษภาคม พ.ศ.2567 ถึง พฤษภาคม พ.ศ. 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง"ป่าส้มแสง: นวัตกรรมจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ในพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืนและเป็นแหล่งรายได้เสริมของชุมชนบ้านป่าช้า ตำบลป่าตาล อำเภอนาตาล จังหวัดเขียงราย มีวัตถุประสงค์หลักสามประการคือ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) เพื่อพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเพื่อเป็นแหล่งรายได้เสริม และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการนำนวัตกรรมบริการไปใช้ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) ทั้งเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และเชิงปริมาณจากแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน ผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร การศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ด้านบริบทของพื้นที่พบว่าชุมชนบ้านป่าช้าเป็นพื้นที่ราบลุ่มเชิงเขา ริมแม่น้ำอิง อาชีพหลักคือการทำเกษตรกรรม มีวิถีชีวิตและประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา ป่าส้มแสงหรือป่าชุ่มน้ำส้มแสง ถือเป็นระบบนิเวศที่มีเอกลักษณ์เฉพาะและเป็นแหล่งเรียนรู้ความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน เช่นเป็นแหล่งอนุบาลของปลาขนาดเล็ก เป็นแหล่งดูนก สัตว์เล็ก และพืชน้ำ มีต้นส้มแสงอายุมากกว่า 300 ปีที่ทนน้ำท่วมได้ดี ชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สูงและร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อผลักดันให้ป่าส้มแสงเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำสำคัญระดับสากล (Ramsar Site) ด้านนวัตกรรมกระบวนการ (process Innovation) มีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.84$, $\sigma = .18$) รองลงมาเป็นด้านนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (product Innovation) ($\mu = 4.45$, $\sigma = .32$) ด้านนวัตกรรมบริการ (Service Innovation) พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 2.99$, $\sigma = .34$)

ผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าพบว่าป่าส้มแสงเป็นระบบนิเวศเฉพาะถิ่นที่มีต้นส้มแสงเป็นเอกลักษณ์ พร้อมด้วยความหลากหลายทางชีวภาพและความงดงามทางธรรมชาติ ชุมชนมีการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเข้มแข็ง มีการร่วมมือกับภาครัฐและองค์กรต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์

และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ด้านแนวทางการพัฒนากิจการและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว 1.การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและธรรมชาติ เน้นการพายเรือศึกษาธรรมชาติและชมทิวทัศน์ การเดินศึกษาธรรมชาติและดูนกในหน้าแล้งเพื่อชมพืชและสัตว์ป่า รวมถึงต้นส้มแสง การถ่ายภาพความงามของป่าส้มแสงที่เปลี่ยนสีตามฤดูกาล และการเรียนรู้บทบาทของป่าส้มแสงในฐานะแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำจากแม่น้ำโขงและแม่น้ำอิง 2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน ประกอบด้วยการจัดโฮมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตเกษตรกรรมของชุมชน เวิร์คช็อป ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจักสานไม้ไผ่และการทำอาหารท้องถิ่น การจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากต้นส้มแสงในรูปแบบไม้ประดับ และของที่ระลึกที่เชื่อมโยงกับระบบนิเวศและวัฒนธรรม เช่น ภาพถ่ายหรือคู่มือพืชพรรณ

ผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนบ้านป่าข้าวควรผนวกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น และการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนควบคู่กันเพื่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ สามารถสร้างรายได้เสริม และคงไว้ซึ่งคุณค่าทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ : นวัตกรรมบริการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน ฐานรากวิถีชีวิต การอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ

Research Title : PASOMSAENG: Community-Based Tourism Management Innovation Rooted in Community Lifestyle for Sustainable Wetland Conservation as a Source of Supplementary Incomes for Ban Pa Kha Community, Pa Tal Sub-district, Khun Tan District, Chiang Rai Province

Author : MR.Rachata Chaimuang and Miss Raktibul Chantanupan

Faculty : Tourism and Hotel

Fiscal Year : 2024

Year of Research : May 2024 to May 2025

Abstract

This research, titled " PASOMSAENG: Community-Based Tourism Management Innovation Rooted in Community Lifestyle for Sustainable Wetland Conservation as a Source of Supplementary Incomes for Ban Pa Kha Community, Pa Tal Sub-district, Khun Tan District, Chiang Rai Province," had three main objectives: 1) to study community participation in community-based tourism management; 2) to develop tourism activities and products as a source of supplementary income; and 3) to propose guidelines for applying service innovation in managing tourist attractions for sustainable conservation. This study employed a mixed-methods research approach, combining qualitative methods through in-depth interviews with key informants and quantitative methods using questionnaires with a sample group of 30 people.

The results for Objective 1 showed that most informants were farmers with education levels below a bachelor's degree. Regarding the area's context, Ban Pa Kha community is a lowland area at the foothills, along the Ing River, with agriculture as the main occupation, and a traditional way of life and local culture passed down through generations. Pa Som Saeng, or Som Saeng Wetland Forest, is considered a unique ecosystem and a learning source for the community's biodiversity, serving as a nursery for small fish, a habitat for birds, small animals, and aquatic plants. There are Som Saeng trees over 300 years old that are highly flood-tolerant. The community has a high conservation awareness and collaborates with external agencies to promote Pa Som Saeng as an internationally important wetland (Ramsar Site). In terms of process

innovation, community participation was at the highest level ($\mu = 4.84$, $\sigma = .18$), followed by product innovation ($\mu = 4.45$, $\sigma = .32$). Service innovation was found to be at a moderate level ($\mu = 2.99$, $\sigma = .34$).

The results for Objective 2 revealed that that Pa Som Saeng is a unique local ecosystem characterized by its distinctive Som Saeng trees, rich biodiversity, and natural beauty. The community demonstrates strong area management, collaborating with government agencies and various organizations to conserve and promote sustainable eco-tourism. Regarding proposed tourism activities and product development strategies: 1. Eco-tourism and Nature-based Tourism: This includes boat tours for nature study and scenic viewing (especially in the morning or during flood season), nature walks and birdwatching in the dry season to observe wildlife and the distinctive Som Saeng tree, photography tours to capture the trees' seasonal leaf color changes (golden, orange, red), and educational activities emphasizing Pa Som Saeng's crucial role as a fish spawning and nursery ground. 2. Cultural and Community-based Tourism: This encompasses homestay programs for experiencing the agricultural lifestyle, local wisdom workshops focusing on traditional crafts like bamboo weaving and local food preparation, the sale of ornamental Som Saeng plants propagated by the community, and souvenirs linked to the ecosystem and local culture

The results for Objective 3 indicated that the development of community tourism in Ban Pa Kha should integrate environmental conservation, preservation of local culture, and promotion of the local economy simultaneously to create a unique tourist attraction that can generate supplementary income and sustainably maintain its natural and cultural value in the long term

Keywords : Service Innovation Community-Based Tourism Rooted in Community Lifestyle ,Sustainable Wetland Conservation